

ÇOCUK EDEBİYATI KAVRAMI VE BU KAVRAM ETRAFINDA YAPILAN TARTIŞMALAR

Ali PULAT*

Bugün, çocuk edebiyatının ne olduğu ve nasıl olması gerektiği konusu ile ilgili çok farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bu sebeple çocuk edebiyatı kavramı çevresinde, çözülmeyi bekleyen bir çok problem önümüzde durmaktadır. Çözüme kavuşmamış bu problemleri şu şekilde maddeleştirebiliriz:

A. Edebiyat araştırmacılarımızın bir kısmı, edebiyatın dışında müstakil bir çocuk edebiyatının olamayacağı görüşündedirler.

B. Eğitimcilerimizin bazıları mesleklerinin gereği olarak çocuk edebiyatını sadece eğitim yönü ile ele almaktadırlar.

C. Bazıları da çocuk edebiyatına ideolojileri ile yaklaşarak bu edebiyatı çocuğu kendi saflarına çekmenin aracı olarak görmektedirler.

Yukarıda genel hatları ile üç madde olarak tespit ettiğimiz çocuk edebiyatının problemlerini açıklamaya çalışalım.

A. Çocuk Edebiyatını Edebiyatın Dışında Düşünemeyiz.

Çocuk edebiyatını şöyle tarif edebiliriz: “Edebiyat alanından çocukların ruhî özelliklerine göre seçilmiş, sanat değeri olan eserlerden çocuğun dünyasına girebilenleri çocuk edebiyatı olarak kabul etmek gerekir¹”.

* Arş.Grv. Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Eğitim Fakültesi

¹ Gürel, Zeki, Çocuk Edebiyatı Enstitüsü Kurulması Üzerine, **Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu**, İLESAM, Ankara, 1995, s. 97.

Demek ki çocuk edebiyatı edebiyatın içindedir. Edebiyatın dışında marjinal bir edebiyat değildir. “Çocuk edebiyatını marjinal edebiyatın içinde değerlendirmek çocuk edebiyatının bir anlamda yok sayılmasıdır¹.

Prof. Dr. İnci Enginün, çocuk edebiyatını değerlendirirken, çocuklar için müstakil bir edebiyat yaratmanın gerekli olmadığını düşünmektedir. Çocuklara yüksek bir değer taşıyan sanat eseri, onun anlayacağı şekilde, bildiği kelimelerle, hayalini canlandıracak benzetmeler ve kısa cümlelerle anlatıldığında, çocukların bundan büyük zevk aldığını ifade etmektedir. Prof. Dr. İnci Enginün’e göre çocuk edebiyatı denilince;

1. Okuyucu olarak sadece çocukların hedef alındığı eserler,
2. Bütün insanlığın veya bir milletin malı olan değerli eserlerin çocuklar için yeniden işlenmesi, akla gelmektedir.

Çocuk edebiyatı matbaanın bulunması, pedagojik çalışmaların başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Çocuk kitaplarında temel hedefin zamanla ticarî bir yön kazandığı görülmektedir. Bütün dünya edebiyatında da çocuklar için hazırlanmış olan eserlerden, cemiyetin kendi dünya görüşünü, inançlarını, kendinden sonraki nesillere aşlamak maksadıyla yazılmış eserler anlaşılır. Bunlar arasında bir milletin bütün geleneğinin bir özeti olan halk edebiyatı mahsülleri, ninniler, tekerlemeler, masallar, türküler, bilmeceler, hikâye ve efsanelerle birlikte dinî inaçları telkin edenler bulunur².

M. Ruhi Şirin, “Çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilen, okunabilen, dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni bir türdür.” demektedir³.

Mevcut Bazı Problemler:

a) Çocuk edebiyatı, sadece çocuktan bahseden edebiyat değildir. Konusu çocuk olan bir çok şiir, çocuğa hitap etmediğinden çocuk şiiri sayılamazlar. Sadece çocukların hazırlamış olduğu dergileri de çocuk edebiyatı içinde değerlendiremeyiz.

b) Büyükler için yazılıp da çocuklar tarafından da zevkle okunan kitaplar vardır. Robinson Crusoe adlı eser yetişkinler için yazılmış fakat

¹ Şirin, M. Ruhi, **Çocuk Edebiyatı**, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1994, s. 17.

² Enginün, İnci, , **Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, 1987**, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1987, s. 37-38

³ Şirin, M. Ruhi, **Çocuk Edebiyatı**, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1994, s. 10

çocuklar tarafından da zevkle okunmaktadır. Ömer Seyfettin'in tarih konulu hikâyeleriyle yazarın çocukluk yıllarını anlattığı hikâyeleri çocuklar tarafından beğenilmektedir.

c) Bir edebî eser çocukların dünyasına girebiliyorsa; bunu başara-bildiği oranda o eseri çocuk edebiyatı içinde saymak mümkündür.

d) Büyükler için yazılmış eserler, hiç bir uyarlamaya tâbî tutulaksızın, sadece çocuğun kelime hazinesi ve çocuğun cümleyi kavramasıyla ilgili bir takım açıklama ve kısaltmalarla zaman içinde çocuğun dünyasına girebilir. (Ömer Seyfettin'in eserleri sadeleştirilme adına aslından uzaklaştırılmış ve eserlerin üslûbu bozulmuştur.)

e) Kahramanları hayvan, bitki veya insan dışı varlıklar olan eserlerin genellikle çocuklar için yazıldığına dair yaygın bir kanaat vardır. Mesela, George Orwel'in Hayvanlar Çiftliği çocuk klasikleri arasında yer alıyor.

f) Çocuk diliyle yazılmış her eseri de çocuk edebiyatından sayamayız. Edebiyat, güzellikle (bediiyyat) alâkalı olduğuna göre, çocuk edebiyatı alanında yazılmış bir eserin de estetik bir yönü olmalıdır.

g) Çocuk edebiyatının eserleri vasıtasıyla cemiyetteki bir takım arızaları düzeltebileceklerini zannedenler, çocuk edebiyatının bir ilaç olmadığını bilmelidirler. Çocuk edebiyatı bir ilaç değildir. Fakat ferdi ve sosyal bazı arazların giderilmesinde önemli bir fonksiyon icra etmektedir.

h) Çocuk edebiyatını bir silah olarak da göremeyiz. İdeolojilerimizi empoze edeceğimiz anlayışı ile hareket edersek, karşımızdakiler de kendi silahları ile silahlanacak ve ortalık savaş alanına dönecektir¹.

ı) Nitelikli bir yazar veya şâir olmadıkları halde belki çocukları çok sevdiklerinden belki de bu sahayı boş bulduklarından çocuk kitapları hazırlayanlar da vardır. Bu kişilerin bizce yaptıkları yanlışlık bir sanatçı olmadıkları halde çocuklar için eserler vermeleridir. Çocuklar Türkçeyi iyi kullanan ve sanatçı yönü olan ediplerin eserleriyle karşı karşıya getirilmelidir.

i) Çocuk edebiyatı üzerinden sadece maddi bir kazanç sağlamak isteyen yayın evlerinin yanlış tutumları kalitesiz eserlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

¹ Gürel, Zeki, Çocuk Edebiyatı Enstitüsü Kurulması Üzerine, **Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu**, İLESAM, Ankara, 1995, s. 95-96

Çözüm Önerileri:

a) Üniversitelerin edebiyat fakültelerinde çocuk edebiyatı ile ilgili tezler yaptırılmalıdır

b) Çocuk edebiyatı sahasında çalışacak olanlara rehberlik yapacak bir uzmanlar heyetine ihtiyaç vardır. Onun için çocuk edebiyatı enstitüsü kurulmalıdır.

c) Bugüne kadar Türk çocuk edebiyatının bütün malzemeleri ortaya çıkartılmamıştır. Bu yapılmadan çocuk edebiyatı ile ilgili konuşmak eksik ve yanlış olacaktır.

d) Çocuğun dünyasına girebilmiş bütün eserler, çocuk dergileri, tek tek incelenmelidir. 1928 öncesi de incelenmeli ve araştırılmalıdır. Çocuklara Şarkılı İbret isimli eserinde Kazım Karabekir, çocuklar için yazmış olduğu piyesleri toplamıştır. Paşa, bunları İstiklâl Harbi'nin en çetin günlerinde yazmış, İbret Levhası ismiyle Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde, Bakü ve Batum'da sahneye koydurmuştur. Çocuklar ile ilgili bir çok eseri olan (Çocuk Davamız, Çocuklara Öğütlerim) Kazım Karabekir'in bu çalışmalarını çok az kişi bilmektedir. Demek ki araştırmalar sonucunda daha bir çok esere ulaşmak mümkün görünmektedir.

e) Çocuğu hedefleyen ve çocuk edebiyatını inceleyen bir çocuk edebiyatı tarihi hazırlanmalıdır. Çocuk kitabıdır diye piyasaya sürülmüş olan bütün yayınlar, özellikle çocuğun dünyasına girebilmiş bütün eserler tek tek incelenmelidir. Çocuk edebiyatı klavuzu ile çocuk edebiyatı bibliyografyası hazırlanmalıdır¹.

f) Çocuk edebiyatının konusunu sadece çocuk ve çocuk ile ilgili şeyler olarak sınırlandıramayız. Çocukların dünyasına herhangi bir sınırlama getirmek yerine, çocukların zevklerine ve seçici olmalarına güvenmeliyiz.

g) Çocuklar için yazılmadığı halde çocukların severek okuyacaklarını düşündüğümüz eserleri, çocuklara okutmalıyız. Eğer çocuklar bu eserleri benimserlerse çocuk edebiyatını zenginleştirmiş oluruz.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan, çocuk edebiyatının tükenmez kaynakları olarak masalları görmektedir. Çocukların dünyaya büyükler gibi bakmadırını, kendine göre olan duyguları, hayalleri, özlemleri ile insanları ve olayları

¹ Gürel, Zeki, Çocuk Edebiyatı Enstitüsü Kurulması Üzerine, **Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu**, İLESAM, Ankara, 1995, s. 96-97.

değerlendirdiğini, masalların da çocukların sorularına korku, ümit, heyecan telkin edici hayalî şahıslar vasıtasıyla cevaplar verdiğini düşünmektedir.

Çocuk edebiyatına yaklaşıırken fikirden ziyade ekonomik ve ideolojik sömürme maksadının güdüldüğünü, kolay zannedildiği için önüne gelenin çocuk kitabı yazdığını, insanların kendilerinin okumadıkları kitapları çocuklara hediye ettiklerini ve bu sahada ciddî bir tenkidin olmadığını ifade etmektedir.

Ziya Gökalp'i masallarımızdan en iyi faydalanmasını bilen, dünya edebiyat ve fikriyatını çok iyi tanıyan fakat yazarlarımızın istifade etmeleri bir fikir adamımız olarak görmektedir.

Çocuk edebiyatında fikrin kendisini gizlemesi gerektiğini, his ve hayalin hâkim olmasını düşünmektedir. Bütün edebiyatta olduğu gibi, çocuk edebiyatında da resim ve mûsikînin ideolojiden daha önemli olduğuna inanmaktadır¹.

Orhan Okay, edebiyatı çocuklarımıza nasıl sevdirebileceğimiz sorusuna ailelerin ve okulun bir cevabının olmadığını söyler². "*Çocuklarımıza kolaylıkla okuyabilecekleri, zevk alacakları, ruhen beslenecekleri hangi kitapları hangi yaşlarda verebileceğimizi ne ana-baba, ne de öğretmen olarak hesaplamışızdır. En kültürlü ailelerimizde bile bu okumanın bir disiplini yoktur ve çok defa tesadüflerin eline teslim edilmiştir. Halbuki çocuğa daha ilk dinleme ve anlama yaşlarından başlayarak lise sonlarına kadar Doğu'nun ve Batı'nın en güzel çocuk ve gençlik edebiyatı örneklerini tanıtılabilmelidir. Çünkü öyle eserler vardır ki belli yaşları geçtikten sonra insana onları okumak çok güçtür; halbuki onları okumadan da yetişmek mümkünse de mahrumiyetinden doğan bir çokları için kendisini daima hissettirecektir.*"

Okay, çocuk edebiyatı için çocukça bir avunma yerine, büyük edebiyatçıların çocuk ruhunu dile getirmesini ister. Tanpınar gibi trajik ağırlıklı bir romancının bile çocuğa bakışının, çocuk edebiyatı için bir malzeme değeri taşıdığını düşünmektedir³.

¹ Kaplan, Mehmet, **Türk Edebiyatı**, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, İstanbul, Ocak 1983, Sayı, 111, s. 19.

² Okay, Orhan, Edebiyat Dünyasında Çocuk, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 1987, s.64.

³ Okay, Orhan, a.g.y., s.65.

“Anlaşıyor ki çocuk edebiyatı yalnız çocukların değildir. O, bütün büyüklerin de yıllarca yıllarca önce kaybetmiş oldukları bahtiyar dünyalarına yeniden dönüşleridir. Sanatkâr ellerden çıkmış bir çocuk edebiyatına, çocuklar kadar biz büyükler de muhtacız.”

Beşir Ayvazoğlu, çocuk edebiyatının bir çok sahasıyla (teori, çocuk kitapları, yayıncılık ve çocuk vakfı gibi) ilgilenen M. Ruhi Şirin’in *Gökyüzü Çiçekleri* ‘ni tahlil ettiği yazısında, çocuklar için edebiyatın ciddi bir iş olduğunu, Şirin’in öğrettiğini söyler.

“Çocuk şiiri ve çocuk romanı gibi tabirlerin doğru olmadığını, bu tabirlerin ancak çocuklar tarafından ortaya konulmuş ürünler için kullanılabilceği görüşümü savunan Mustafa Ruhi, okullarda yıllar yılı “çocuk şiiri” diye okutulan laf salatalarının ve kahramanları çocuk olan hikâye ve romanların “çocuk edebiyatı” demek olmadığını başarılı örnekler sunarak açık bir şekilde göstermiştir. Ona göre, çocuklar için yazılmış edebî eserlerin büyükler tarafından da rahatlıkla okunabilecek seviyede olması gerekmektedir.

Çocuklar da, en az büyükler kadar estetik değer taşıyan şiirler, hikâye ve romanlar okuma hakkına sahiptir. Esasen onların zevk eğitimlerini ve ana dillerini en iyi şekilde öğrenmelerini sağlamak başka türlü mümkün değildir.”¹

Tevfik Fikret’in Şermin’i için Zeki Gürel şöyle bir tahlilde bulunur². Şermin, parmak hesabı ile yazılmış, çocuklar için eğitici ve sevimli şiirlerden oluşmaktadır. Bu çocuk şiirlerinde Fikret, toplumcu şairliğinin bir neticesi olarak ahlakçı bir şairdir.

Mehmet Kaplan, “Fikret bu manzumeleri çocuklar için yazmakla beraber bir çoklarının yaptığı gibi gelişigüzel hareket etmemiş, onlarla çocuğa bazı değerleri ve fikirleri aşılama gayesini gütmüştür. Bundan da mühimi onların dil, şekil ve tasvir bakımından güzel olmalarına büyük ehemmiyet vermiştir. Fikret’in elinde hece vezni ve Türkçe olgun bir vasıta haline gelmiştir³” der.

¹ Ayvazoğlu, Beşir, *Altı Çizili Satırlar*, İstanbul: Timaş Yayınları, 1997, s.15.

² Gürel, Zeki, *İbrahim Alaettin Gövsa*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 1995, s.80.

³ Kaplan, Mehmet, *Tevfik Fikret*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1987, s.192.

B. Çocuk Edebiyatını Eğitim Yönü İle Ele Alanlar:

Berrin Yurdadoğ, çocuğun düzensiz, uyumsuz, zevksiz şeylerden hoşlanmadığını, onun için çocuk kitaplarının çok hassas bir şekilde hazırlanması gerektiğini söylemektedir.

Yurdadoğ'a göre çocuk, minyatür bir erişkin değildir. Çocuğun kendine özgü, çocuk olmasından kaynaklanan bir takım eksi ve artı nitelikleri vardır. Çocuğun bilgi birikimi, deneyimi yoktur. Egosantrik (ben merkezlidir), bencildir. Fakat ön yargıları yoktur, iç güdüsü çok güçlüdür, çok meraklıdır, çok çabuk öğrenir. Bu nedenle bilgi ve deneyim birikimini çok çabuk oluşturur.

Yurdadoğ, çocuğun manevî ihtiyaçlarını şöyle sıralamaktadır:

Güven duyma ihtiyacı, (ekonomik güven duygusu, duygu bağları açısından güven duygusu, entellektüel güven duygusu, manevî güven duygusu), bir yere bir gruba ait olma ihtiyacı, sevme-sevilme ihtiyacı, başarılı olma, saygınlık kazanma ihtiyacı, değişiklik ihtiyacı, estetik doyum ihtiyacı... Çocuk kitapları, çocuğun bu manevî ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır¹.

Bir şair olarak İbrahim Alaettin Gövsa, çocuk edebiyatının çocuklar için önemini şu cümlelerle ifade etmektedir²:

"Mamañih bazı zevâtın telakkisi gibi çocuklara anlayabilecekleri tarzda âsâr-ı manzume belletmekten gaye, onları mutlaka şair olmağa hazırlamak değildir. Belki âhenk ve istifade ederek kalb-i masumdaki duygulara doğru bir cereyan vermek, onları hissettirmek, düşündürmek, o darbâni müphem kalpleri doğruluk, fedakârlık, milliye vatamperverliğı için çarpmağa alıştırmaktır.

Çocuk kalbi işlenmemiş bir elmas gibi kıymetli bir şekil almağa gayet müsait iken onu ihmal ile kömür gibi siyah bırakmak, hususıyla iklimimizin yetiştirdiğı zeki cevval dimağları büyük ninelerin hurûfâtı, eski ibtidâi kitapların anlaşılmasız ibârâtı ile imlâ etmek bir cinâyet-i manevîdir."

¹ Yurdadoğ, Ü. Berrin, Çeşitli Yaş Gruplarında Çocuk Kitaplarının Kağıt, Hurufat ve Renk Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar, *Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu*, İLESAM, Ankara, 1995, s. 44-48.

² Gürel, Zeki, *İbrahim Alaettin Gövsa*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995, s. 74.

Prof. Dr. Nilüfer Tuncer, çocuk edebiyatı konusunda öteden beri süregelen bazı yanlış görüşleri, şöyle açıklamaktadır¹:

a) "Bazı yetişkinler, çocuk kitabının yetişkinlere hitabeden bir temanın basite indirgenmiş edisyonu olması gerektiği görüşündedirler. Bu görüş çocuğun kendine özgü bir dünyası olduğunu kabul etmek yerine, onu "minik-yetişkin" olarak görür. Ülkemizde yayımlanan bazı eserlerde bu hataya sık sık rastlanılmaktadır.

b) Bir diğer görüş, çocukluk döneminin insan yaşamında kısa bir yer tuttuğu, bu nedenle çocukluk deneyimleri önemsiz ve hızla geçilmesi gereken bir dönem olarak düşünülmemektedir. Oysa bu gün bilinmektedir ki, çeşitli etki ve biçimlendirmelere en yatkın olan bu dönem, kısalığından ötürü, kötü eserlerle değiştirilemez.

c) Üçüncü görüş ise, çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından farklı olduğu, edebî yönünden çok, ahlâkî ve pedagojik yönlerinin önemli olduğu biçimindedir. Çocuk edebiyatı diğer edebiyat türlerinden ayrılamaz. Aynı edebî değer yargılarından geçer. İyi bir kitabın çocukta edebî temelleri oluşturması beklenir. Ülkemizde en çok düşünülen yanlış da budur."

Çocuk Edebiyatı Türlerinin Eğitim Açısından Değerlendirilmesi:

Berrin Yurdadoğ, çocuk kitaplarını şöyle sınıflandırır:

Masallar, hayal ürünü yaratıklar yanında tarihten, efsanelerden folklardan da kahramanları anlatması açısından, (a) beklentileri karşılayıcı, (b) hayal gücünü artırıcı, millî ve evrensel konularda çocuğu bilinçlendiricidir.

Çocuk bir masal okurken sadece bir olayı değil, ana dilinin yapısını, esnekliğini de öğrenir. O halde masal, çocuğa hem cesaret, adalet, dürüstlük, iyilik, sözünün eri olmak, özveride bulunmak gibi kavramları tanımasına, hem gelenek ve göreneklerini öğrenmesine, hem de dil zenginliğinin ve güzelliğinin tadına varmasına yardım eder.

Fıkralar sayesinde çocuk, kısacık bir yazıyla neler anlatabileceğini görür. Düşünmeyi öğrenir.

¹ Şirin, M. Ruhi, **Çocuk Edebiyatı**, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1994, s. 42-43.

Masallar ve fabllar ile hayaller aleminde yaşıyan çocuk, okul dönemi boyunca *öykü ve romanlar* ile zihinsel gelişimini sağlıklı bir şekilde sağlar. Bilim-kurgu eserleri, bilimsel verilere çok ters düşmemek şartıyla çocuğun yaratıcı gücünü geliştirebilecek yönünden dolayı önem arz etmektedir.

Çizgi romanlarında ise çizginin sanatsal yapısı çok önemlidir. Burada önemli olan çocuğun kolayca kaçmasını önleyebilmektir. Çocuk baloncuklar içindeki yazıdan, sayfalar süren metinlere geçebilmelidir.

Çocuğun kendine model aradığı dönemlerde kahraman olma, başarılı olma, saygınlık kazanma gibi gereksinimleri *biyografyalar* ile karşılanmalıdır. *Tiyatro* eserleri çocuğun yaratıcı gücünü geliştirme açısından çok faydalıdır.

Şiir kitapları, çocukta sanat duygusunu uyandırarak, zevk için de okumanın olabileceğini ispat eden eserlerdir. Şiir çocuğa sevgiyi, paylaşmayı, yüceliği, dilin kıvraklığını öğretir¹.

Çocuk Kitaplarının Kriterleri Şunlardır :

Yurdadoğ, çocuk kitabının içerik, konunun işlenişi, kitabın fiziki yapısı ve kitabın resimlendirilmesi ile ilgili bir takım kriterler saptamıştır. Bunlar:

I. İçerikle İlgili Kriterler :

- ◆ Çocuklar için yazılmış olmalıdır.
- ◆ Tanrı, insan ve doğa sevgisini işlemelidir.
- ◆ Sevginin saygıyla bütünleşmesi gereğini vurgulamalıdır.
- ◆ Aile, vatan, millet, bayrak kavramları açıklanmalı, önemleri üzerinde durmalıdır.
- ◆ Özgürlüğün anlamını, insan için taşıdığı önemi belirtmelidir.
- ◆ Sorumluluk-yetki ilişkisi üzerinde durmalıdır.

¹Yurdadoğ, Ü. Berrin, Çeşitli Yaş Gruplarında Çocuk Kitaplarının Kağıt, Hurufat ve Renk Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar, **Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu**, İLESAM, Ankara, 1995, s. 49-51.

- ◆ Birlikte yaşamanın öngördüğü anlayış, hoşgörü, özveri kavramlarını açıklamalıdır.
- ◆ Millî kahramanların, insanlığa hizmet etmiş büyüklerin yaşam öykülerini vermelidir.
- ◆ Millî kültür öğeleri üzerinde durmalı, gelenek, görenek ve değer yargılarının anlaşılmasını kolaylaştırmalıdır.
- ◆ Köşe dönücülüğünün değil, çalışarak, hak ederek kazanmanın önemi üzerinde durmalıdır.
- ◆ Eğitimin bir süreç olduğunu belirterek, beşikten mezara devam etmesi gerektiğini vurgulamalıdır.
- ◆ Hayal gücünü geliştirici konular da gerçekler de aynı özenle ele alınmalıdır.
- ◆ İnsan haysiyetine yaraşır davranışların kazandıracığı erdem üzerinde durmalıdır.

II. Konunun İşlenişine İlişkin Kriterler :

- ◆ Konu bir bütün olarak ele alınmalı, dağıtılmadan gereksiz ayrıntılara inilmeden (a) sunulmalı, (b) işlenmeli, (c) sonuçlandırılmalıdır.
- ◆ Dil, açık, sade olmalı, üslûp akıcı olmalıdır.
- ◆ Kelimeler özenle seçilmeli, çocuğun yaş ve bilgi düzeyine uygun olmalı, kelime hazinesini zenginleştirici nitelikte bulunmalıdır.
- ◆ Noktalama işaretleri de dahil olmak üzere dil bilgisi kurallarına uyulmalıdır.
- ◆ Ne çocuğu bıktırarak kadar uzun, ne de onu hayal kırıklığına uğratabilecek kadar kısa olmalıdır.
- ◆ Konunun daha iyi anlaşılması için gereken yerlere resim, çizim konulmalıdır.

III. Fizikî Yapıya İlişkin Kriterler :

- ◆ Çocuk kitapları ne çok büyük ne de çok küçük olmalıdır.
- ◆ Çocuğun taşımaya olanak tanıyacak kadar hafif, rüzgârda uçmayacak kadar ağır olmalıdır.

- ◆ Cilt sağlam olmalı, dikişli olması yeğlenmelidir. Ciltte önemli olan lüks oluşu değil, rahat okunabilir oluşudur.
- ◆ Kâğıt mutlaka iyi cins olmalıdır. Bebekler için hazırlanan kitaplarda, ya bez ya da yıkanabilir kâğıt kullanılmalıdır.
- ◆ Çocuk kitaplarının basımında kullanılan mürekkep de çok iyi cins olmalıdır.
- ◆ Resimli çocuk kitaplarında kullanılan boyalar da iyi cins olmalıdır.
- ◆ Kitap tümüyle çekici olmalıdır.

IV. Resimle İlgili Kriterler :

- ◆ Resimler çizgi açısından açık, net ve güzel olmalıdır.
- ◆ Kitap boyama kitabı ise çizgileri net, oldukça kalın, renkler parlak olmalıdır.
- ◆ Kitap resimli bir masal kitabı ise resimler masala uygun olmalıdır.
- ◆ Bilgi veren eserlerde, resimler ve çizimler, metni açıklayıcı olmalıdır.
- ◆ Resimlerin siyah beyaz olmaları yerine renkli olmaları yeğlenmelidir.¹

Çocuk Kitapları Nasıl Olmalıdır?

Çocuk kitaplarının nasıl olması ve nasıl olmaması hususundaki görüşlerini Atalay Yörtükoğlu şöyle sıralamaktadır:

1. "Çocuk kitapları, çocuğun gelişme düzeyine uygun konuları işlemeli, dili yalın, kavramlar açık seçik olmalıdır.

2. Konular ilgi çekici biçimde sunulmalı, eğlendirici, öğretici ve düşündürücü olmalıdır.

3. Konunun işlenişi, bilim verilerine ve evrensel ahlâk kurallarına uygun olmalıdır. İnsanı ve çevresini gerçekçi açıdan tanıtmalı, yurt sevgisini, insan sevgisini ve yardımlaşma duygusunu güçlendirici olmalıdır.

4. Denemeci, araştırmacı, eleştirici, kısacası özgür düşünceli insan yetiştirme amacı göz önüne alınarak yazılmalıdır.

¹ Yurdadoğ, Ü. Berrin, "Çeşitli Yaş Gruplarında Çocuk Kitaplarının Kağıt, Hurufat ve Renk Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar", **Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu**, İLESAM, Ankara, 1995, s.51-56.

5. *Çocuğun kendini tanmasına, kişiliğini geliştirmesine katkıda bulunmalıdır.*

6. *Çocuk kitapları her türlü ön yargıdan arınmış olmalıdır. İrk üstünlüğü, din ayrılığı ve bağnazlık dolaylı ya da doğrudan aşılmalıdır.*

7. *Yurt sevgisi ve Türklük bilinci geliştireceğiz diye evrensel değerler bir kenara itilmemeli, düşmanlık ve öç alma duyguları körüklenmemelidir.*

8. *Yiğitlik abartılmamalı, çocuklara yanılmaz insan, her şeyi bilen, her şeyi başaran insan örnekleri sunulmamalıdır. Başka bir deyişle çocuk, kitaplarda etiyle, kemiğiyle, başarı ve başarısızlığı ile insanı tanımalıdır. Çelişkileri ile, düşünce ve duyguları ile insan davranışını öğrenmeli, başkalarında kendini görebilmelidir. Katı ahlâk kuralları içinde sıkışık kalmamalı, hoşgörü ve esneklik kazanmalıdır.*

9. *Kadercilik, alın yazısı gibi insanı köstekleyen inanışlara yer verilmemelidir.*

10. *Her kitabı bir ahlâk yargısıyla sonuçlandırmak, çocuğu aptal yerine koymaktır”¹.*

Çocuk Edebiyatının Hedefleri

Prof. Dr. Nilüfer Tuncer, çocukların yaratıcı ve farklı düşüncelerini geliştirmede çocuk edebiyatının çok büyük bir fırsat olduğunu ifade eder ve çocuk edebiyatının hedeflerini şöyle açıklar²:

1. *“Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını (güven duygusu, başarıma, başarılı olma, bir gruba kabul edilme, sevmeye, sevilme, öğrenme, oyun ve değişiklik, estetik duygusu) karşılamak.*

2. *Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları gözönüne almak.*

3. *Çocuğun dil gelişimine özen göstermek.*

4. *Çocuğun algısal gelişimine yardımcı olmak.*

¹ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Kitapları, Çocuk Edebiyatı*, Yaykur, Ankara, 1976, s. 265-266.

² Tuncer, Nilüfer, *Çocuk Edebiyatı*, (Haz. M. Ruhi Şirin), İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1994, s. 43-44.

5. Sosyal-duygusal gelişimi gözönünde bulundurmak.
6. Zihinsel gelişimi desteklemek.
7. Çocuğa ilk kitap sevgisini aşılama ilk edebî ve estetik değerleri vermek.
8. Olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlamak.
9. Çocukları günlük yaşantının gerçekleri konusunda bilgilendirme.
10. Çocukların yaratıcı hayal gücünü uyandırmak.
11. Çocukta dinlenme yeteneğini geliştirmek.
12. Kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretmek.
13. "İyi kitap" kavramını verilen uygun örneklerle kazandırmak.
14. Çocuk kitabı türlerini "hikaye, roman, masal, fabl, biyografi, fen kitabı, şiir, resimli kitap, çizgi roman" iyi örneklerle çocuğa tanıtmak.
15. Çocukların resimlendirilme ve fiziksel özellikler yönünden iyi örneklerle tanışmalarını sağlamak.
16. Çocuklara çeşitli konu ve kavramları yansıtan kitaplar sunmak.
17. İki yaştan itibaren her yaş grubuna uygun içerik, resimlendirilme ve fiziksel özelliklerdeki yayımları tanıtmak.

Bu özelliklere sahip olan çocuk kitapları çocuğa hem yardımcı olacak, hem de çocukta okuma ilgi ve alışkanlığının gelişmesini sağlayacaktır. Nitelikli çocuk edebiyatı ve yayımların çocuğa sunulmasında yazar, çocuk edebiyatı çizeri ve yayıncıların önemli sorumlulukları vardır".

Çocuk Kitaplarının Konu, Karakter, Tema ve Üslûp Bakımından Değerlendirilmesi:

Prof. Dr. Nilüfer Tuncer, çocuk kitaplarını değerlendirirken, kitabın edebî kalitesinin yanında, eserin çocuklar tarafından da beğenilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca insan haklarına değer vermek, psikolojik yönden çocukları olumlu etkilemek de değerlendirmede bir ölçüdür.

Bir eserin konu, karakter, tema ve üslûp bakımından değerlendirilmesini yaparken de şu soruların sorulmasını istemektedir :

1.Hikaye iyi midir?

2. Konu inandırıcı mıdır? Çocuğun kavram düzeyine uygun mudur?
 3. Kahraman, sorununu, zorlukları aşarak mı çözdü?
 4. Hikayenin tepe noktasına gelişi doğal mıydı?
 5. Karakterler doğal mı? Yaptıkları hareketler için gösterdikleri nedenler inandırıcı mı?
 6. Olayın geçtiği yer gerçek hayata uygun mu?
 7. Tema değer taşıyan bir anafikre sahip mi?
 8. Konuşmalar yüksek sesle okunduğunda kulağa doğal geliyor mu?
- Üslup çok sade veya karışık mıdır? Gramer düzgün müdür?

Ayrıca şu sorular da resim ve fiziksel yapı açısından sorulmalıdır :

1. Resimler kim tarafından yapılmıştır?
2. Metne uygun mudur?
3. Renkli midir?
4. Kitabın cilt yapısı sağlam mıdır? Boyutları uygun mudur?
5. Kâğıdın cinsi iyi midir? Yoksa resimleri net göstermeyen, çabuk yırtılacak cinsten bir kâğıt mıdır? Sayfa düzeni estetik yönden başarılı mıdır?

6. Çocuk kitabı konusundaki ölçütlerden biri de, daha önce bu konuda eser vermiş yazar veya ressamın ya da çocuk kitapları konusunda nitelikli eser yayımlamaya özen gösteren bir yayıncının iyi şöhretidir. Genelde ana-babalar, çocuklarına kitap alırken, daha önce eserlerini tanıyıp beğendikleri bir yazar/ressamın kitabını ararlar; ya da belli bir yayınevini tercih ederler¹.

C. Çocuk Edebiyatına İdeolojik Olarak Yaklaşanlar:

Çocuk edebiyatını bir silah olarak görmekten çekinmeyen ve bunu da açıkça ifade eden kişilerden biri Paul Dumont'tur². Dumont çocuk edebiyatını marksist kaynaklı, ileri ölçüde angaje bir edebiyat olarak tanımlar. Amacının ekonomik ve toplumsal sorunlara karşı çocukları duyarlı kılmak ve onları genç yaşta siyasal mücadeleye hazırlamak olduğunu söyler.

¹ Tuncer, Nilüfer, a. g. e. , s. 48-49

² Strasbourg Üniversitesi Türkoloji Enstitüsü Müdürü

Çocuk eserlerinin büyüklere yazılmış eserlerin sadeleştirilmiş şekli olması gerektiğini düşünen yazarlardan birinin de Yaşar Kemal olduğunu tespit etmiştir¹.

Işıl Özgentürk, *Kuş Ne Yana Öter*'de bir grevin öyküsünü anlatır ve bir delikanlının başından geçen olaylar aracılığıyla fabrika ve gecekondu yaşamını eksiksiz biçimde verir. Nezihe Meriç'in *Alağün Çocukları*, Talip Apaydın'ın *Dağdaki Kaynak* adlı romanı kırsal kesimin az gelişmişliğini anlatmaktadır. Bu eserlerle köylü kesiminin egemen sınıflar tarafından sömürülüşü ortaya konmaya çalışılmıştır².

Fakir Baykurt'un Rus halk kültüründen alınmış *Sakarca* masalı da, bir köy horozunun zorba bir beye karşı yaşlı karı-kocayı savunmasını anlatır. Yazar, masalın başındaki tekerlemede, bir dizi örgüt vasıtasıyla, eyleme geçmeye, savaşıma vermeye teşvik etmektedir:

*"Var varadan süs süreden. Kimi yollar dağdan bayırdan, kimi yollar dereden (...) Muradın dağda ise gideceksin. Çünkü dağ sana gelmez, sen dağa gideceksin. Dağın ardında ise dağı aşacaksın. Yolunu keserler, elini kolunu keserler. Zindanlara atarlar. sürgünlere yollayıp bir gün beş bin gün göz altında tutarlar. Canları çekerse yatırıp işkence ederler. Yağlı iple asarlar. Kolay mı murada varmak, murada ermek? Var varadan sür süreden. Yaramam deme, süremem deme. Hiç olmazsa bir köprü kur da geç dereden. Pısırp oturma. Susup oturma. Bak dinle canınla, can kulağınla dinle, ne diyor masal..."*³

Doç.Dr. Tuğrul İnal, çocuk edebiyatının gerçekleri anlatan bir edebiyat olmasını istemektedir. Bu konuda şu görüşleri ileri sürer:

"Ulusal çocuk yazınının gerçekçi ve ayaklarının yerde olması gerekiyor. Çocuklar için yazın ulusal yazınının içinde ondan soyutlanamayan bir parça olarak, ancak gerçekçi ve çağdaş bir tutumla ele alınırsa başarılı ve etkin olabilir. Bireysel ve toplumsal sorunları, gerçekleri, çocuklarla yetişkinler için yazdığımız yapıtlara yansıtırken, onları ülkemizin ve dünyanın gerçeklerinden uzak tutmamaya bakmalıyız. Çocuklarımızı bu bağlam içinde okutmalı, düşünsel bir altyapı oluşturmalarına yardımcı olmalıyız, aydınlatmalıyız. Bu ön koşulla ancak, çocukları belli bir bilgi ve

¹ Dumont, Paul, Çocuk Edebiyatı: Türk İlericilerinin Yeni Bir Silahı, *Littera*, 2,1991, s.60-61

² Dumont, Paul, a. g. e. ; s.61

³ Dumont, Paul, a.g.e. s.62-63

düşün düzeyine çıkarabilir, yaratıcı güçlerini kullanabilir, düşünsel ve eleştirel bir bakış açısı kazandırabiliriz onlara. Çocuklar için yazdığımız yapıtlar, onlara kazandırdığımız yaratılar, bu bakış açısını sağlayacak nitelikte, salt bilgi vermekten uzak olmalı.

Çocuk, algı gücü duyarlılığı, deneyleri, gereksinimleri, istekleri giderek artan ve gelişen bir varlık, bir küçük adam olduğuna göre, yetişkin insanın bir benzeri olarak, onları büyüklerle, büyükleri de onlarla birlikte düşünmeliyiz, düşündürmeliyiz. Gerçekten de, biraz gerilere bakacak olursak, XVII. ve XIX. yüzyıllar arasında çocuklar için yazılmış diye bilinen yapıtlarda Charles Perrault'un da, Grimm Kardeşler'in de masallarını, çocuklar için toplamadıklarını, Cervantes'in, Swift'in, Carroll'in ve de Jules Verne'in onlar için yazmadıklarını görürüz.

Ormanda Uyuyan Güzel, Külkedisi, Kırmızı Şapkalı Kız, Mavi Sakal, Çizmeli Kedi, Parmak Çocuk adlı, bugün bütün ülkelerde, birden fazla çevirisi ve baskısı yapılan, bizde de çokluk, belli bir dil kaygısı gütmeyen bir çırpıda çevrilmişizlenimi bırakan bu masalları oluşturan, yazılmalarını sağlayan, toplumsal-ekonomik nedenler çağımızda geçerli midir? Kuşkusuz, tartışmasız, büyük ölçüde hayır! İyilik, kötülük izleklerinin yön verdiği cinli perili masalları yaratan nedenlerle, ortam yok artık. Yüzyılımızın çocuğu "masal çocuğu" olmadığına göre, olamayacağına göre, bilgi vermeyi, eğlendirerek, gereğinde korkutarak eğitmeyi amaçlayan bu masalları, çağdaşlık açısından tartışmanın zamanı çoktan gelmiştir, geçmektedir de. Çocuk ile çağımız arasında bireysel-toplumsal açıdan bir bildirişim söz konusu olduğuna göre, bu cinli perili masalların ortaya çıkmasına neden olan imge, simge ve bildiriler, günümüzde eskimiş olup, geçerliliğini yitirmiştir, denebilir. Bu masallarda karşılaştığımız o imgelerle, simgelerin ve de bildirilerin kuşkusuz bir değeri ve nedeni vardı; ama çağında. O masalsı ve olağanüstü öğelerin, imgelemsel dünyaların, o insanlara yardımcı, kurtarıcı bir yanları vardı, denilebilir; denilebilir ki bir çeşit güvenceydi o insanlar için. Hastalığa, kötülüğe, yoksulluğa, açlığa, susuzluğa karşı. zaman değişti. Güvencenin biçimi de değişti. Yüzyılımızın güvencesi artık ne din, ne gizemli bilgiler, ne göksel olgular, ne de doğa üstü yaratıklar; para, yani ekonomik güvence, hekim, ilaç, kısacası teknolojik gelişimin verileri. İşte çağdaş dünyanın güvencesi"¹.

¹ İnal, Tuğrul, Çocuk Yazınında Çağdaşlaşma, Ulusal Kültür, Kültür Bakanlığı Yay. 4, 1974, s. 27-29.

Günümüz Türkiyesindeki masalların nasıl olması gerektiğini de İnal, şu şekilde açıklamaktadır:

“Çocuklar için yazdığımız, yayımladığımız yapıtlarda onları artık öğüt vererek bir düzence getiren düş dünyalarından uzaklaştırmalıyız. Gerçeklerle burun buruna bir çağda yaşıyoruz. Onu ülkesinin, çağının gerçekleriyle karşı karşıya bırakmalıyız. Toplumsal bir varlık olarak gördüğümüz çocuğun zihinsel, kültürel, toplumsal gelişimi, içinde bulunduğu toplumsal yapının bilincinde olmasına bağlıdır... Bu toplumsal-ekonomik devinin, öteki üst yapı kurumlarını etkileyerek değiştirdiği gibi çocuklar için yazılanları da değiştirmelidir, değiştirecektir. İster oyun, ister şiir, ister roman, ister masal olsun çocuklar için yazılan yapıtların, güvence koşulları ve biçimi değişen yüzyılımıza uyarlanması için geleneksel çocuk yapıtlarında rastladığımız yabancılaşmış değerlerin, yanların ayıklanması gerekiyor. Kalıplaşmış, öğüt veren bildirilerle çocuk bilincini ve kişiliğini küçülten, insana ve doğaya gerçekçilikle uzlaşmayan gizemcil bir görüntü katan masalların yerine “değişen Türkiyeli” masallar ve “masalcı nineler” gerekiyor”¹.

Enginün, 1970’lerden sonra Türkiye’deki sosyal ve politik durum dolayısıyla farklı siyasî görüşlerin çocuğa da aktarılması için yoğun bir faaliyet başladığını ifade eder. Renkli baskılarla marksist öğretiyi telkin eden kitapların çoğunlukta olduğunu belirtir².

Necati Mert, Türk çocuk edebiyatı için ne yapmalı sorusuna şöyle cevap vermektedir:

“Oluşturmaya çalıştığımız çocuk edebiyatı ezilen sınıflara, mülksüzlere, emekçilere omuz vermek; toplumsal çelişkilerin emekçiler lehine çözümlenmesinde görev yüklenmek zorundadır. Egemen sınıfların yerleşik üretim tarzını korumalarına karşı çıkmak, bunun bir üst üretim tarzına dönüşümü sanatla desteklenmek zorundadır. Üst yapıdaki çelişkilerin, sürtüşmelerin, geçimsizliklerin temeldeki nedenine yani toplumun temel yapısı ile manevî yapısı arasındaki diyalektik birliğe dikkat çekmekle, egemen ideolojiyi benimsemiş küçük insanları uyarmakla, aralarında her ne kadar fark varsa da ezilmişlikle, sömürülmekte ortak olan bütün sınıf ve tabakaları toplamak, bütünleştirmek, kaynaştırmakla yükümlüdür. Bunun

¹ İnal, Tuğrul, a. g. e. , s.40-41.

² Enginün, İnci, a.g.e. s.45.

in de ezilen sınıfların ideolojisini, materyalizmi ve diyalektiği benimsemek şarttır¹”.

İbrahim Canan, edebiyatın insan üzerindeki etkisi düşünüldüğünde hemen aklına Peygamber Efendimizin “Beyanda sihir vardır.” sözünü hatırlamaktadır. Bu sözleriyle Peygamber Efendimiz, edebiyatın gücünü anlatmak istiyor. Çocuğa yönelik edebiyatın önemini kavramak için başka bir örneğe ihtiyaç yoktur. Çocuklar için edebiyat iki açıdan daha fazla önem taşımaktadır:

1. Küçüklerin hayatını masallar, bilmece, fıkralar, tekerlemeler, hikâyeler, şiirler... büyüklere nazaran daha fazla doldurmaktadır.

2. Edebiyatın sihir kelimesiyle ifade edilebilen büyük tesiri, çocuk üzerinde daha derin ve kalıcıdır. Çünkü çocuk fitratı boş bir levha durumundadır. Hz. Peygamber, bunu taş üzerine demir kalemlerle işlenen nakışa benzetmiştir.

Çocuk terbiyesi konu olunca, çocuk edebiyatına ayrı bir yer vermek gerekmektedir.

İslâmî bir çocuk edebiyatı günümüzde nasıl olmalıdır? sorusuna İbrahim Canan, şu şekilde cevap vermektedir:

“1. İslâmî bir çocuk edebiyatı, terbiyevî olmalı, konuları islâmî idealler, değerler çerçevesinde seçmeli, çocuklar üzerinde gayr-ı islâmî tesirler bırakacak hususlardan kaçınmalıdır.

2. İslâmî bir çocuk edebiyatında dilin önemi çok büyüktür. İslâmî mânâ ve mefhumları unutturacak bir dilden kaçınmalı, çocuklara kelime öğretme yöntemleri ile sağlıklı tefekkür, zihinlerde dengeli gelişme ve edebî zevk oluşturulmaya çalışılmalıdır.

3. İslâmî bir çocuk edebiyatımız, yerli olmalı, kendi tarihimizden, kendi coğrafyamızdan, kendi değerlerimizden bahsetmelidir.

4. Çocuk edebiyatında, bilhassa “çocukluk” a yer verilmelidir. Hz. Peygamberin: “Çocuğu olan onunla çocuklaşsın.” hadîsini. sadece “çocuklarla oynasın, onları bizzat eğlensin” şeklinde anlamamak icabeder. Aslında bu hadîsin daha sâdik bir tercümesi de “... çocuğu için çocuklaşsın” şeklindedir. Resulullâh’ın dört ayak olup çocukları sırtı

¹ Mert, Necati, Türkiye’de Çocuk Edebiyatı, **Yansıma Dergisi**, Çocuk Eğitimi ve Edebiyatı Özel Sayısı, S. 43-44-45, 1986, s.16-17

üzerine bindirmesi, çocuklara dil çıkarması, onları şakacıktan kovalaması gibi çeşitli sünnetleri, "büyüklerin küçükleri eğlendirmeleri gereğini" ifade ettiği gibi, bu değerlendirme esnasında onların seviyesine inme, onların hoşlanacağı tarzları arama gereğini de ifade eder.

Çocuksuluğu esas almak prensibini bizzat Resulullâh'ın sünnetinde bulmaktayız. Muhatabın akıl seviyesine göre hitabetmek Hz. Peygamberin genel bir prensibidir.

Çocukların çocuksu olandan daha çok etkilenmesinden dolayı kâmil mânada çocuk edebiyatını çocuksu kılmalıyız. Çocuk fitratı nelere dikkat eder? Çocuğun birden ilgisini çekiveren şey nedir? Bu konuların tespit edilmesi gerekmektedir.

Çocuk edebiyatında "çocuksu olmak" prensibi, seçeceğimiz kahramandan, işleyeceğimiz tema ve mevzulara, hatta kahramanların ellerine vereceğimiz malzemeden, öğreteceğimiz tabirlere, kelimelere... tavirlara, renklere, figüranlara varıncaya kadar, herşeyde "çocuksuluk" a riâyet etmemiz gerekecektir"¹.

M.Yaşar Kandemir, idealize ettiği insan tipinin kaynaklarını şu şekilde tespit etmektedir:

"Nasıl bir insan yetiştirmek istiyorsak, çocuk edebiyatının kaynaklarını tespite çalışırken hareket noktamız bu sorunun cevabı olmalıdır. Kur'ân-ı Kerim ideal terbiyenin en sağlam ve rasyonel kaynağıdır. İlâhî kitabımızın yanında, ilâhî terbiye ile yetiştiğini bildiğimiz Peygamber Efendimizin örnek hayatı ve hadisleri, ashâb-ı kirâmın, İslâm ve müslüman-türk büyüklerinin örnek hayatları ve menkıbeleri çocuk edebiyatımızın en esaslı kaynaklarıdır.

Ecdadımızı büyük insan yapan malzemeyi çağdaş edebiyatın şekil ve estetiği ile ele almak durumundayız.

Allah'ı sevmeye, O'na bağlanma ve güvenme telkinleriyle başlayan, ana-babasına, aradaşlarına ve komşularına doğru daire daire büyüyüp gelişen bu sevgi ve güven eğitim, zamanla ondaki korku, endişe, saldırganlık gibi duyguları giderecek ve onu mükemmele doğru yükseltecektir. Kur'an ve hadislerdeki talimat, ahiretten çok dünya ile ilgili olduğuna göre, bu temel kaynaklardaki prensipler, günümüzün çocuk edebiyatı anlayışına uygun bir

¹ Çocuk Edebiyatı Yıllığı, 1987, (Haz. M.Ruhi Şirin), İstanbul, 1987, s. 72-75

şekilde kademeli olarak işlendiği vakit, dünya görüşü de çocuğa kendiliğinden kazandırılmış olacaktır.

Bir insanın yetişme tarzı üzerinde en fazla söz sahibi olması gereken, onu yaratıp dünyaya gönderen Mevlâ'sıdır. O'nun çizdiği hayat plânına göre yetişen insan tipinden daha güzeli düşünülebilir mi?"¹

Cemil Meriç çocuk edebiyatının bugünkü durumunu özetle şu şekilde ifade etmektedir²:

"Çocuklar için yayımlanan nefis ansiklopedilere, hem lüks hem de ucuz albümlere ve sayısız kitaplara bir göz atarsak şöyle bir hükme varırız : Bu edebiyat ismarlama bir edebiyattır, ahlâkın emirleriyle, psikolojinin, ticaretin ve hürriyetin emirleri arasında emekleyerek yolunu aramaktadır henüz. Bununla beraber görevini de saygıdeğer bir biçimde yerine getirmektedir... Bugün "Ad Usum Delphini" (Veliâhtın okuması için gözden geçirilmiş ve kısaltılmış baskı anlamına latince deyim) bir edebiyat söz konusu değil artık, dünyanın bütün çocuklarına seslenen bir edebiyatın peşinde insanlık."

Sonuç ve Değerlendirme

Çocuk edebiyatı kavramına ve bu kavram etrafındaki konulara yaklaşımlar edebiyat ve eğitim çevrelerince farklılıklar arz etmektedir. Bu farklılaşmaları üç ana grupta toplamamız mümkündür. Bu görüşler;

1. Çocuk edebiyatı herşeyden önce bir sanat dalıdır. Fikirten ziyade, his ve hayal ön plânda tutulmalıdır. Eserlerde, evrensel değerler ve bazı ideolojiler yerine, estetik kaygılara, eserlerin edebî değerlerine önem verilmelidir.

2. Çocuklarımıza geleceğimizi emanet edeceğimize göre, kendi dünya görüşümüzü çocuklara öğretecek ve benimsetecek en etkili araç, çocuk edebiyatıdır. Çocuk boş ve temiz bir sayfadır, onu kendi görüş ve fikirlerimizle doldurmalıyız. Diğer unsurlar, sanat, güzellik, zevk ideolojilerimize hizmet etmelidir.

3. Çocuklarımıza karşı gerçekçi olmalı, onları çağdaş dünyanın şartlarına hazırlamalıyız. Evrensel kültür ve ahlâk değerlerini vermeye

¹ Kandemir, M.Yaşar, **Türk Edebiyatı**, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, İstanbul, 111,1983, s. 22

² Meriç, Cemil, **Kültürden İrfana**, İstanbul, 1986, s.323

çalışmalı, geçmişin hayallerinden çocuklarımızı uzak tutmalıyız, şeklinde sıralanabilir.

Bu üç görüşün bizce bazı doğru yönleri olsa bile, tek başına hiç biri çocuk edebiyatını en mükemmel bir şekilde anlatamamaktadır. Çocuk öncelikle bir insan olduğuna göre, insana gereken fikir, estetik, kültür, inanma ve mensubiyet duygusu ile ilgili bütün birikimler çocuk edebiyatının içinde hiç biri bir diğerine baskın olmadan sentezlenmiş bir şekilde bulunmalıdır.

Çocuk edebiyatı kavramını sistematik olarak şu şekilde sınıflandırabiliriz:

1. Amaç: İyi insan yetiştirmeyi hedeflemelidir. Bunu yaparken evrensel değerleri ve millî kültür unsurlarını göz önünde bulundurmalıdır.

2. Metod: Pedagojik verilere dayanmalıdır. Çocuğun ruh dünyasını bilmeden ortaya çıkartılmış eserler nitelikli olamazlar.

3. Araç: Sanat ve estetik kaygısı güdülmeden bir edebî eser vücûda getirilemez.

Son söz olarak; çocuk edebiyatı ideolojik yaklaşımlardan uzak tutulmaya çalışılmalı ve Türkçeyi çok iyi kullanan ve çocuğun dünyasına girebilen edebiyatçılarımızın ilgi odağı haline gelmelidir.